

Петриківський розпис

Петриківський розпис віддзеркалював духовну єдність людини з природою, підносив ідею циклічності життя, яка має вияв у традиції щороку заново розписувати хату. Це задовольняло внутрішню потребу людини в оновленні житла, сприяло творчому розвитку майстра та його школи.

У сяючій палітрі петриківського розпису, яка базується на гармонійному поєднанні домінуючих кольорів спектру, ховається магічний образ сонячного світла. Не менш цікавою є й символіка розпису. Так, композиція букет-вазон - це одвічний образ квітучого дерева життя; лиштва (фриз) символізує нескінченність; квітка - вершина краси природи, її апогей; калина відображає дівочу вроду; мальва - прообраз козацької доблесті; дуб - вияв сили та мужності; зображення птаха - знак гармонії, світла, щастя; півник знаменує пробудження, відродження; зозуля уособлює таємницю вічного плину часу.

У постійному синтезі досвіду поколінь народних майстрів сформувалися традиції універсального методу петриківського розпису, заснованого на народному світосприйнятті, що забезпечував вільний вияв творчої особистості майстра.

Народне мистецтво неодноразово засвідчувало свою надзвичайну стійкість та життєздатність у драматичних обставинах, відроджуючись з попелу ординських згарищ та поневолення, регенеруючи відсічені від коренів віти свого мистецького «рай-дерева».

На початку XX ст. Петрівка швидко опанувала нові матеріали - водяні та олійні фарби. Настінні розписи, які здавна малювалися власноруч виготовленими барвниками із соків рослин, переходять на папір, барвники замінюються на фабричні - відкриваються нові можливості художньої творчості, що зумовлюють розвиток традиційного мистецтва. Виконані на папері розписи, так звані

«мальовки», посідали визначене традицією місце в інтер'єрі: широка домінуюча лиштва вздовж сволока (головні балки стелі), а також вузькі бігунці по слижах стелі й карнизах комина печі та кульмінація інтер'єру хати - розписана піч з головною композицією «Дзеркала», де зображено символічне «Дерево життя».

Велика народна традиція настінного розпису у Петриківці продовжувалася аж до початку 30-х років ХХ ст.

У 1936 р. у селі Петриківка було відкрито дворічну школу декоративного малювання (засновник - О.Ф. Статива), яка проіснувала до 1941 р. Незважаючи на короткий час існування школи, її випускники, учні відомої майстрині Т.Я. Пати, зробили значний внесок у справу збереження петриківського розпису та пошуку шляхів його виходу у сферу сучасного життя.

Так, у 1947 р. М.К. Тимченко, В.Ф. Клименко-Жукова, сестри В.І. та Г.І. Павленко та П.І. Глущенко, оселившись у Києві, започатковують вихід петриківського розпису у художню промисловість на Київській сувенірній фабриці ім. Т.Г. Шевченка. Зокрема, запроваджують новий метод - підлаковий розпис на чорному тлі виробів, що виготовлялися з пресованої тирси. Водночас велися пошуки в настінних розписах міської архітектури, в оформленні виробів з фарфору та у поліграфії.

Згодом цей досвід було продовжено і в самій Петриківці. У 1958 р. відкрили цех підлакового розпису при артілі «Вільна селянка», де учні Т.Я. Пати під керівництвом Ф.С. Панка склали основу колективу, що згодом розвинувся у фабрику «Петриківський розпис», де розпис художніх виробів виконувався на чорному тлі за технологією Київської сувенірної фабрики.

Починаючи з 1971 р., державна монополія на Петриківку послаблюється. Спілка художників України за ініціативою Ф.С. Панка, відкриває в осередку Експериментальний цех петриківського розпису (філію Дніпропетровського художньо-виробничого комбінату Художнього фонду).

Водночас, фабрика «Петриківський розпис» з приходом нового художнього керівника В.І. Соколенка, отримує новий імпульс розвитку. Завдяки запровадженню у виробництво розписаних виробів з дерева стимулювався розвиток цього напрямку. У 70-х роках серед молодих майстрів розпочинається рух

за відродження народних традицій, звільнення від стереотипів та деформацій, що виникли у петриківському осередку внаслідок його опромисловлювання.

Протягом двадцятирічного періоду, від 1970 р. по 1991 р., у Петриківці відбувається хвиля розвитку. За ініціативою Ф.С. Панка відкривається Експериментальний цех - своєрідна творча лабораторія для молоді. Цей час позначився новими досягненнями та іменами, поширенням петриківського розпису не лише в Україні, але й за її межами через художні

виставки та експорт виробів народних майстрів, який здійснювався у понад двадцять країн світу. За цей час зміцнилася матеріально-технічна база осередку. Так, наприкінці 80-х років було збудовано нові приміщення фабрики «Петриківський розпис» та Експериментального цеху петриківського розпису. Зростає престиж професії народного майстра. Активно розвивається підготовка кадрів у ряді учбових закладів, починаючи з найменшого дитячого віку, через гуртки, дитячу художню школу, учбовий комбінат, професійно-технічне училище, а також індивідуальне учнівство.

Виникає необхідність створення закладу нової формації, який своєю діяльністю продовжував би традиції, закладені майстрами старших поколінь. 23 жовтня 1991 р. за сприянням Спілки художників України та з ініціативи А.А. Пікуша було створено таке підприємство.

Народні майстри з найманих працівників перетворилися на господарів-співвласників. Його сучасна назва - Центр народного мистецтва «Петриківка» (перша назва - Творче об'єднання «Петриківка»), Серед активістів його створення були відомі майстри петриківського розпису - В.А. Глущенко, Г.М. Самарська, М.І. Пікуш, а також талановита молодь - Н.М. Рибак, О.І. Зінчук, В.І. Карпець, Н.І. Бородіна, Т.А. Шишацька та ін.

Згодом у Центр прийшли талановиті майстри з фабрики «Петриківський розпис» та Експериментального цеху - колективів, які не змогли вистояти в складних для галузі умовах, проте відіграли важливу роль, виховавши декілька поколінь народних майстрів. З 1988 р. обов'язки виконавчого директора підприємства виконує В.Г. Біленко, який перед цим працював майстром Експериментального цеху ДХВК.

Головне значення Центру народного мистецтва «Петриківка» в тому, що він зберіг та згуртував у своєму складі творчий актив осередку, близько сорока відомих майстрів, серед яких семеро - заслужені майстри народної творчості України, понад двадцять - члени національних творчих спілок (Національна спілка художників України та Національна

спілка майстрів народного мистецтва України). Цьому сприяє підтримка Центру Національною спілкою художників України та її Дніпропетровською організацією, які передали в користування Центру приміщення збудоване Художнім фондом ус. Петриківка. Підтримує діяльність Центру і керівництво Дніпропетровської області.

В сучасних умовах майстри колективу дбайливо зберігають та розвивають кращі досягнення народних художніх традицій

та технологій петриківського розпису, формують перспективи його подальшого розвитку.

Колектив Центру представляє петриківський розпис на регіональних, Всеукраїнських та міжнародних виставках. У центрі постійно діє виставковий зал, який відвідують шанувальники народного мистецтва.

Упродовж своєї діяльності Центр народного мистецтва «Петриківка» надає допомогу петриківській дитячій художній школі ім. Т.Я. Пати, а також спрямовує на педагогічну роботу провідних майстрів, серед яких - заслужений майстер народної творчості України М.І. Пікуш, яка успішно очолює школу понад 15 років.

Центр проводить активну виставкову діяльність в Україні та за її межами. Твори провідних майстрів з успіхом експонуються на виставках у багатьох країнах світу (Польща, Франція, Голландія, Німеччина, США, Канада, Японія).

Поряд з участю у виставках, що проводяться Міністерством культури і туризму України та Національною спілкою художників України, Центр проводить власну активну презентаційну діяльність. Зокрема, виставки петриківського розпису в Українському національному музеї-архіві в Чикаго (США, 2001 р.) та Українському культурному центрі у Філадельфії (США, 2002 р.); ретроспективна виставка «Немеркнуче світло петриківського розпису» (Київ, 2003р.); виставки в Національному музеї українського народного декоративного мистецтва у Києві, «Лесина осінь» - у музеї Лесі Українки в Ялті (2006 р.), у Полтавському

краєзнавчому музеї (2009 р.), у містах Хмельницькому (2009 р.) та Білій Церкві (2010 р.).

Серед найбільш творчо активних майстрів колективу - В.А. Глущенко, Н.І. Турчин, М.Н. Курінька, Н.Р. Калюга, Н.М. Рибак, В.І. Дека, М.В. Дека, М.І. Пікуш, К.М. Тимошенко, В.І. Кар-пець-Єрмолаєва, І.П. Піскун, Л.Ф. Скляр, Т.Ф. Пата, В.І. Міленко, М.І. Яненко, а також молоді майстри І.Д. Кібець, В.Д. Шевченко, Г.О. Назаренко, С.М. Біленко, Т.А. Шишацька, Т.І. Турчин та ін.

Петриківський декоративний розпис - вияв давнього та вічно молодого народного мистецтва, що має в своєму потенціалі великі можливості для виходу в світ сучасного життя, збагачення вітчизняної та світової культури.

Доторкніться до цих світлих джерел, відшукайте життєдайну силу щедрої краси, що дає людині відчуття внутрішньої рівноваги, гармонії з оточуючим світом, природою.